

lakótorony megfelelője lett volna, viszont Yilan belső várakra is megtaláljuk azokat a boltozott termeket, melyek a keresztesváraknak is jellemzői, igaz nem hosszú egybefüggő csarnokok, hanem kisebb egységek formájában. Ezek boltozatán és a Yilan termeit és falsíkjait megtörő nyílások feletti íveken jól megfigyelhető, hogy az örmények a csúcsos boltíveket és boltozatokat részesítették előnyben. Ennek ellenére előfordulnak dongaboltozattal fedett helyiségek is a csúcsos boltozattal fedettek mellett, néha egyazon váron belül, és a kisebb ajtók, valamint a kitörőkapuk felett a félköríves lezárást alkalmazták gyakrabban.

Yilan falait a kapukon kívül szinte csak lőrések törik meg, még a fellegvár termeinek világítónyílásaiul is többnyire lőrések szolgálnak, melyek ugyan kevesebb fényt engednek be mint a hagyományos ablakok, de védelmi szempontból jóval előnyösebbek.

Természetesen a citadellában találhatóak a vízellátást biztosító nagy ciszternák. Mivel az örmény várak többnyire magas sziklák tetejére épültek, a kútúrás helyett egyszerűbb volt az esővízből táplálkozó víztárolókat építeni és ezek a ciszternák szinte minden várból megtalálhatóak.

Yilan citadellájában áll a vár egyetlen biztosan egyházi rendeltetésű épülete; a várkápolna is. Nem minden várból találunk kápolnát (ezek helyőrsége valószínűleg a közeli települések templomaiba járt), de amelyekben van, az jól megkülönböztethető a bizánciak, vagy keresztesek által építettekétől. Yilan kápolnája iskolapéldája ezeknek is. A kápolna egy, a keleti végén apszisban végződő téglalap alaprajzú hajóból áll. Az apszis északi és nyugati falában egy-egy, liturgikus célokat szolgáló falifülke található. A világítást csak egyetlen, az apszis keleti falába alacsonyra bevágott ablak biztosítja. Egy falifülke található a hajó északi falában is. A dongaboltozattal fedett kápolna a nyugati és a keleti falba vágott ajtókon keresztül közelíthető meg. Gyakori és egyben mondhatni szimbolikus értékű jelenség volt, hogy a különböző nagyhatalmak ütközőzónájába ékelődött Kilikiai Örmény Királyság várainak többségében a várkápolnákat is bekapcsolták a védelmi övezetbe. Apszisaik tornyokként ugrottak ki a várfalak síkjából az ellenféllel szemben. Nem meglepő ez egy olyan nép esetében, mely az állandó fenyegetettség miatt annyi várat volt kénytelen építeni Kilikiában, amennyit hiába keresnénk a Közel-Kelet hasonló nagyságú területein.

Ez volt tehát az a fentiekben ismertetni próbált alapelemekből álló védelmi rendszer, amely közel háromszáz évig sikeresen biztosította egy, az anyaországából kiszakított kis nép fennmaradását és egyes korszakokban viszonylagos, máskor pedig teljes függetlenségét.

Major Balázs

Kissé megkésett tudósítás egy tanulságos körutazásról

I. rész.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek szervezésében és a Gondviselés Egyesület - amelyet Dr. Szarka György és fia Krisztián képviselt - kivitelezésében, valamint Mezősi Béla nem minden napi bizottsággal vezetett Volvo autóbusszával került sor szeptember 18-24 között a Máramaros-Bukovina-Erdélyen át vezető körutazásra, 42 utas részvételével. Ezen a budapestiek mellett résztvett egy 4 tagú debreceni és 6 tagú soproni csoport is. Nem kívánom ecsetelni a táj szépségét, részben azért, mert azt leírták már többször is nálam felkészültebbek, hanem elsősorban azokat a pozitívumokat emelném ki, amelyekre felfigyeltem, majd néhány elkeserítő észrevételről is írnék.

Első nap Misztótfalun, illetve újabb nevén Mismogyóroson megnéztük Misztótfalusi Kiss Miklós emlékházát, amely a régi református parókiában helyi kezdeményezésre, egy nyugatra

szakadt nyomdász anyagi támogatásával lett kialakítva. Attól eltekintve, hogy szinte inkognitóban létezik, eléggé látogatottnak tűnik a vendégekönv szerint; ha nincs otthon az udvaron lakó lelkész, akkor a szomszéd, főállásban gazdálkodó, idős úr ismerteti a gazdag látnivalókat.

Ugyan az nap voltunk Koltón is, megnéztük a Teleki kastélyban berendezett Petőfi múzeumot, a parkban, néhány nappal ott jártunk előtt leleplezett Petőfi Sándor-Szendrei Júlia szobrot és a körtefa helyét, valamint a kerek kő asztalt, ahol többek közt a „Szeptember végén” is íródott.

Egy éjszakát töltöttünk a Bódi tó melletti szállodában, igen civilizált körülmények között, majd a Gutinon átkelve jutottunk el Nagybányára, Szaplancára és Máramarosszigetre. Nagybányán a kristálmúzeumot, Szaplancán a „vidámtemető”-t néztük meg, majd Máramarosszigeten a Római Katolikus templomban hívatlan vendégei voltunk egy keresztelőnek, ezt követően a plébános úrtól hasznos dolgokat tudtunk meg úgy a templomról, mint az egyházi életről és az örmény katolikus kapcsolatokról is. Ugyanott átszaladtunk a valamikor politikai foglyokra „szakosodott” börtönmúzeumon is, ahol fényképes feliratok emlékeznek meg az ott raboskodókról, többek között Márton Áron püspökről is. „Természetesen” a feliratok csak románul vannak megírva, öngólnak tartom, hogy a magyar nyelvű plakátok között egy eredeti 1946-os felhívás is van, amelyet a Bolyai Egyetem vezető tanárai írtak alá. Máramarosszigeten vendégei voltunk a Hollósy Simon Egyletnek, lelkes elnökhasszonya, Zahoránszky Ibolya bemutatta az új székházat, ismertette hatékony tevékenységüket, kedvesen megvendéglelt ropival és kisüstivel is. A Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat képviselőjében Sarolta elnökhasszony hozzájárult a kapcsolatok elmélyítéséhez egy borítékkal is.

A temetőben megkoszorúztuk Hollósy Simon síremlékét, majd átkeltünk a Borsai hágón és két éjszakát Hosszúmezőn töltöttünk. Első vacsoránkon még általunk szedett bimbós pöfetegből készített rosejbnit is fogyasztottunk.

Harmadik napon, helyenként elmosott úton - jó idegei vannak Bélának - megnéztük a Moldovica és Szucevica kolostorokat, amelyek a világörökség részét képezik. Tetszett, hogy a Moldovica-i idegenvezető apáca, aki a Moldvai köztársaságban született és Németországban tanult, igen európeiner elveket vallott, nem tetszett, hogy „minden a pénzért” elv alapján beengedtek az imádkozó hívők közé. (Igaz úgy veszem észre, hogy ők ehhez már hozzászoktak, a miséző pópával együtt nem zavartatták magukat.)

Ugyanaznap jutottunk el a Szucsávában lévő Zámka kolostorerődhez, ahol felújítási munkák folydogálnak, a bukaresti ortodox örmény püspökség vezetésével. Az ott talált ör szerint igen kevés pénz jut nekik, így lassú a munka. Amit ott láttunk, az nem volt túlságosan szívderítő, pozitívum, hogy mégiscsak tesznek valamit a helyrehozataláért.

Ugyanitt jártunk két örmény temetőben, mindkettő elhanyagolt, a sírkövek, amelyeken örmény nyelvű feliratok vannak, nagyrészt ledőltek, a sírokat csak sejteni lehet. A régebbi sírkertben román ortodox parókia van, a templomot ugyanők használják. A másik temetőben romos templom van, ott beszélgettem az örrel is, aki 90 éven felül van, örménynek tartja magát, de a családjából már senki sem él, a városban nem ismer örményszármazásúakat.

Botosániban szépen rendbetett ortodox örmény templomot néztünk meg, a papot nem találtuk, a gondnoknő szerint rendszeresen tartanak misét húsz-harminc hívőnek.

Negyedik nap ugyancsak Hosszúmezőről indulva Voronec-ben a kelet Sixtus kápolnáját, majd a Neamc-i fehérkolostort néztük meg. Ez utóbbiban szerzetesek vannak, a vezető itt is igen felkészült és szívélyes volt. „Sajnos” én jól tudok románul, így a „parlagi” istenszolgák megjegyzését is megértettem, hát mit is mondjak, nem szívesen fordítanám le a mondottakat.

Csodálatos út után, amelynek folytán 40 km-en át a Békás víztározó tó partján haladtunk, beérkeztünk a Békás-szorosba. Első dolgunk volt megnézni az „Örmények Útjának” nevezett

szikla szorost, amelyet most már nem használnak, de az útra emlékeztető gerendák egy része még megvan. Itt hajtották a csempészárúként értékesített marhákat Moldvából Erdélybe és tovább, jó kereskedőként őseink. A szoros jelenlegi útján nagyrészt gyalog mentünk, majd buszra szállva megérkeztünk a Gyilkos-tónál lévő szállásunkra.

Ötödik nap, a bakancsos turisták öröme, a nyugdíjasok ösvényén felsétáltunk a Kis Cohárdra. Mire felértünk az idő is szép lett, így a lelátás igen szép, de helyenként szomorú tájat mutatott. Ez utóbbit a grandománia egyik utolsó munkája nyomán hátrahagyott táj mutatta. Délután beutaztunk Gyergyószentmiklóstra. A tervbe vett múzeum látogatás elmaradt, mert idő előtt bezárták a múzeumot, így csak az örménykatolikus templomot tudtuk megnézni, amely igen szépen rendbe van téve. A gondnok, Zárug Aladár részletes ismertetőt tartott, jól eső érzés volt, amikor megemlítette, hogy a budapestiek előző anyagi támogatása tette lehetővé a villámhárító rendszer korszerűsítését, aminek köszönhetően az augusztusi vihar megkímélte a templomot. A villám ugyan becsapott a toronyba, de a jól működő villámhárító-rendszer a templomot megmentette a kigyulladásától és leégéstől. Programon kívül, a rugalmas szervezésnek köszönhetően elmentünk Marosvécsre, megnéztük a Kemény kastélyban berendezett múzeumot, majd vacsora után, amelyen Donna közreműködésével (ő volt a gyilkostói hotel tulajdonosa) a társaság által a kis Cohárdon gyűjtött és megtakarított vegyes gombából készült gombapörköltből is igen sokan fogyasztottak, hangulatos tábortűznél, szalonnasütéssel egybekötött nótaestet tartottunk.

*Vajda Iván, a soproni csoport tagja
Folytatás a következő számban*

Az „ARARÁT” tanulságai (Elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban 1998. szeptember 17-én)

„Legkedveltebb” magyarországi örmény kisebbségi lapunk 1995. decemberében indult, havonta két alkalommal megjelenve, - kevés kivétellel - 12 oldalnyi terjedelemben.

Sok érdekes dolgot olvashattunk ezidáig is belőle, de a kisebbségi önkormányzati választások közeledtével még izgatottabban vártuk írásait. Volt is mit! Például ez év márciusában Hutterer Ingrid, örmény (?) származású cikkíró, egyes személy többes számban figyelmeztet, tanítgat:” ... alázatot kell tanúsítanunk ügyünk iránt, közösségünk iránt, a másik örmény iránt ..” „nem engedhetjük meg magunknak, hogy kifelé sebezhető nemzetiség, közösség legyünk.... „ .. „mert jó a hírnevünk. Ezt a hírnevet nekünk azok a testvéreink szerezték, akik elsősorban 1915 után menekültek... „

Ne keressük, milyen ügyünk, közösségünk támogatását várja, melyik örmény iránti alázatot követeli tőlünk, ellenben tömény sértés, ízléstelenség a 300 éve itt élő magyarörményekkel szemben a nemzetünk jó hírnevét kirekesztően, az újonnan bevándoroltaknak tulajdonítani. De ne ragadjunk ki egy-két ilyen epizódot, tekintsük át inkább a lap eddigi teljes tevékenységét, 1995. december -1998. augusztus 11. között.

1. A lap oldalai osztottak: a jobb oldali - magyar, a baloldali - örmény.
2. A fél oldalakat is összeszámítva, magyar nyelven 476, örmény betűkkel 293 oldal jelent meg. Ez, a hazai körülbelül 10.000 lelket számláló örménység esetében, legfeljebb (!!) 100 keleti örményre vetítve: **61 %-os arány a létszámukat megillető 1 % helyett.**
3. A magyar nyelven nyomtatott oldalak **tartalma:**
magyar vonatkozású - 123 oldalon